

John
STEINBECK

*Egerek és
emberek*

Aranytoll

John Steinbeck

EGEREK ÉS EMBEREK

Aranytoll kötetek
Szeged, 2008

Néhány mérföldnyire Soledadtól délre a Salina folyó szűk mederbe ereszkedik le a domb lábánál, s mélyen és zölden folyik tovább. Még meleg is a vize, mert napsütötte, sárga fűvényen siklott el csobogva, mielőtt a keskeny tavat elérte. A folyó egyik oldalán az aranyszínű hágók felkanyarognak az aljból az erős és sziklás Gabilan hegyekig, de a völgy felé eső oldalon fák szegélyezik a vizet, minden tavasszal frissen kizöldülő fűzek, alsó ágaik közt a téli áradás hordalékaival; meg szikomorfák, pöttyös, fehér, visszahajló ágakkal, amelyek átívelik a tavat. A fűvényes parton, a fák alatt vastag avarréteg; oly száraz, hogy nagy ropogás támad, ha egy gyík elsiklik rajta. Esténként tengerinyulak jönnek ki a bozótból, hogy elüldögéljenek a fűvényen, s a nedves partot elborítják a mosómedvék éjszakai útjainak, a tanyai kutyák széles járásának s az éjszaka inni járó őzek lábának ék alakú nyomai.

A fűzek és szikomorfák közt ösvény vezet; keményre taposták a béresek, akik a tanyákról úszni járnak a mély tóba; meg a vándorlegények, akik esténként fáradtan térnek le az országútról, hogy a sűrűben megpihenjenek a víz mellett. Egy óriás szikomorfa vízszintes alsó ágával szemközt nagy hamurakás mutatja, hogy sokan tüzelhettek itt; az ágat simára koptatták a rajta ülő emberek.

*

Egy forró nap estéjén csendes szél mozdult meg a levelek között. Az árnyék felkúszott a hegy oldalán a tető felé. A víz partján mozdulatlanul üldögéltek a tengerinyulak, mint megannyi apró, szürke, kifaragott kődarab. Aztán az országút irányából lépek recsegése hallatszott a száraz szikomorfaleveleken. A tengerinyulak nesztelenül szaladtak szét, menedéket keresve. Egy

hosszú lábú gém nehézkesen feldolgozta magát a levegőbe, s lefelé szállt a folyó fölött. Egy pillanatra élettelené vált az egész hely, aztán két ember bukkant fel az ösvényen, s kilépett a zöld tó mellett levő tisztásra. Egymás nyomában jöttek le az ösvényen, s még a tisztáson is egyik a másik mögött állt. Mind a kettő sárgarézbombos, durva vászonnadrágot és kabátot viselt. Mind a ketőnek fekete, formátlan kalapja volt, s mind a kettő szorosra göngyölgetett takarót hordott a hátára kötve. Az elől járó ember kicsi volt és gyors mozgású, az arca sötét, a szeme nyugtalan, a vonásai élesek, erősek. Testének minden része határozott volt: keze kicsi, erős, karja vékony, orra keskeny és csontos. A háta mögött eleven ellentéte járt, alaktalan képű, nagy, tohonya ember, akinek halvány, kerek szeme és széles, csapott válla volt, s nehézkesen járt, kissé húzta a lábát, mint a cammogó medve. Karját nem lóbálta járás közben, csak nehéz kézfeje végzett valami ingamozgást.

Az első ember hirtelen megállt a tisztáson, s az utána jövő majdhogy el nem gázolta. Levette kalapját, mutatójával megtörölte a kalap belső szalagját, s csettintve rázta le a rátapadt verejtéket. Tohonya útítársa ledobta válláról a takarót, lehasalt, s inni kezdett a zöld tó vizéből; hosszú kortyokat nyelt, belehorkantva a vízbe, mint a ló. A kis ember idegesen lépett oda hozzá.

– Lennie! – mondta éles hangon. – Lennie, az isten áldjon meg, ne igyál annyit! – Lennie tovább horkantott a tó vizébe. A kis ember föléje hajolt, megrázta a vállát. – Lennie! Megint olyan beteg leszel, mint az éjjel.

Lennie egész fejét kalapostul, mindenestül bemártotta a vízbe, aztán felült a parton, kalapjáról rácsöpögött a víz kék kabátjára, s leszaladt a hátán.

– Aunye, de jó – szólalt meg. – Igylál te is, George! Igylál egy nagyot! – És boldogan mosolygott.

George leoldozta batyuját, s óvatosan letette a partra.

– Nem tudom, jó-e ez a víz – mondotta. – Egy kicsit poshadt-nak látszik.

Lennie bemártotta hatalmas mancsát a vízbe, s ujjait mozgatva apró hullámokat vert föl; egyre szélesedő gyűrűk szaladtak végig a tavon a másik partig meg vissza. Lennie elnézte.

– Nézd, George! Nézd, mit csináltam!

George letérdelt a tó mellé, s tenyeréből gyorsan kortyolgatta a vizet.

– Jó íze van – ismerte el. – Pedig nem látszik rajta, hogy folyik. Sohase igyál, Lennie, olyan vízből, amelyik nem folyik – mondta reménytelenül. – De te a csatornából is innál, ha egyszer megszomjazol. – Tenyerével vizet loccsantott az arcába, s szédörzsölte álla alatt meg a nyakszirtje körül. Aztán újra föltette kalapját, föl-jebb húzódott a parton, fölhúzta térdét, s átfogta a karjával. Lennie figyelte, s pontosan utánozta George-ot. Ő is hátrább húzódott, felhúzta térdét, átfogta karjával, és George-ra nézett, hogy helyesen viselkedett-e. Kalapját is kissé jobban a szemére húzta, olyanformán, ahogy George kalapja volt.

George kedvetlenül bámult a vízre. Szemhéja vörös volt a nap-sütéstől. Haragosan szólalt meg:

– Egyenesen eljuthattunk volna a tanyára, ha az az ebadta buszvezető nem beszél marhaságokat. Azt mondja: „Csak egy kis darab még az országúton.” Csak egy kis darab! A fenét, majdnem négy mérföld volt! Nem akart megállni a tanya kapujánál, ezért mondta. Lusta volt megállni az istenverte. Talán olyan nagy úr, hogy még Soledadban sem áll meg. Kirúg bennünket, és azt mondja: „Csak egy kis darab az országúton.” Fogadok, hogy több is volt négy mérföldnél. S az a veszett meleg!

Lennie félénken nézett rá.

– George!

– No, mit akarsz?

– Hová megyünk, George?

A kis ember lerántotta kalapja karimáját, s az alól nézett Lennie-re.

– Nos, ugye, hogy elfelejtetted már megint? Újra elmondjam? Jaj, de hülye vagy. Uramisten!

– Elfelejtetem – mondta szelíden Lennie. – Pedig megpróbáltam, hogy ne felejtsem el. Igazán mondom, megpróbáltam, George.

– No jó, jó. Elmondom újra. Hiszen nincs semmi dolgom. Akár egyebet se csináljak örök életemben, csak elmondjak neked ezt, amazt, aztán, ha elfelejtetted, elmondom újra.

– Próbáltam, próbáltam – mondta Lennie –, de hiába. Hanem a tengerinyulakra emlékszem, George.

– Eredj a fenébe azokkal a tengerinyulakkal! Egyébre se emlékszel soha. No jó. Most idehallgass, de aztán el ne felejtse, nehogy bajba kerüljünk! Emlékszel, amikor a Howard Streeten abban a csatornában ültünk, s azt a táblát néztük?

Lennie arca boldog mosolyra derült.

– Hogyne, George! Emlékszem... de... mit is csináltunk akkor? Emlékszem, valami lányok jöttek arra, és te azt mondtad... azt mondtad...

– Bánja az ördög, hogy mit mondtam. Emlékszel, hogy elmentünk Murray és Readyhez, s ott munkacédulát és autóbuszjegyet kaptunk?

– Hogyne, George. Most már emlékszem. – Hirtelen kutatni kezdett kabátja zsebeiben. Szelíden mondta: – George... az enyém nincs meg. Úgy látszik, elvesztettem. – Kétségbeesetten nézett le a földre.

– Nem is volt nálad soha, te istenverte hülye. Nálam van mind a kettő. Azt hiszed, engedem, hogy magadnál hordd a munkacéduládat?

Lennie megkönnyebbülten vigyorodott el.

– Én... én azt hittem, hogy a kabátom zsebébe tettem. – Azzal ismét benyúlt a zsebébe.

George élesen nézett rá.

– Mit vettél ki a zsebedből?

– Nincs is semmi a zsebemben – mondta ravaszul Lennie.

– Tudom, hogy nincs. A kezedben van. Mi van a kezedben, mit dugdosol?

– Nincs semmi, George. Igazán nincs semmi.

– Nocsak, ide vele!

Lennie elhúzta George elől összeszorított öklét.

– Csak egy egér, George.

– Egér? Eleven egér?

– Hát... csak egy döglött egér, George. Nem én öltem meg. Igazán nem! Találtam. Döglötten találtam.

– Add ide! – mondta George.

– Ugyan, hagyd nálam, George.

– Add ide!

Lennie összecsukott ökle lassan engedelmeskedett. George elvette tőle az egeret, s áthajította a tó másik oldalára, a bokrok közé.

– Mit akarsz egy döglött egérrel?

– Útközben simogathatnám a hüvelykujjammal – mondta Lennie.

– Nohát, amíg velem jársz, nem simogathatsz semmiféle egeret. Tudod még, hova megyünk most?

Lennie megriadt, aztán zavarában felhúzott térdére rejtette az arcát.

– Már megint elfelejtettem.

– Uram Jézus – mondta fásultan George. – Hát idehallgass: dolgozni megyünk egy olyan tanyára, mint az volt ott északon, ahonnan jövünk.

– Északon?

– Weedben.

– Igen, igen. Emlékszem már. Weedben.

– Az a tanya, ahová megyünk, itt van egy negyed mérföldnyire. Bemegyünk, és beszélünk a gazdával. Most már idesüss. Én odaadom neki a munkacédulákat, te pedig nem szólsz egy árva szót

sem. Csak állsz és hallgatsz. Ha észreveszi, milyen istenverte hülye vagy, nem kapunk munkát, de ha dolgozni lát, mielőtt a hangodat meghallaná, nincs semmi baj. Megértetted?

– Meg, George. Meg én.

– No jó. Hát amikor bemegyünk és beszélünk a gazdával, mit csinálsz?

– Én... én – tűnődött Lennie. Arca megfeszült a gondolkodástól. – Én... nem szólok semmit. Csak állok.

– Jó gyerek vagy. Okosan feleltél. Most mondd el ezt kétszer-háromszor, hogy el ne felejtssd.

Lennie halkan dünnyögte magában: – Nem szólok semmit... Nem szólok semmit... Nem szólok semmit.

– Jól van – mondta George. – És nem is csinálhatsz semmi rosszat, mint ott Weedben.

Lennie megdöbbsz.

– Mint Weedben?

– Úgy, hát ezt is elfelejtetted? No, nem juttatom eszedbe, nehogy újra megtegyd.

Lennie arcán felvillant a megértés fénye.

– Elkergettek minket Weedből – robbant ki diadalmasan.

– Kergettek ám a... – mondta dühösen George. – Szaladtunk. Kerestek mindenütt, de nem tudtak elcsípni.

Lennie boldogan kuncogott.

– Látod, ezt nem felejtettem el.

George visszafeküdt a fövényre, kezét összekulcsolta a feje alatt, Lennie pedig utánozta, fölemelve fejét, hogy lássa: jól csinálta-e.

– Haj, mennyi bajom van veled – monda George. – Milyen könnyen élném világomat, ha nem lógnál a nyakamon. Búmat sem mondanám. Talán még asszonyt is szerezhetnék.

Lennie egy percre csöndesen feküdt, aztán reménykedő hangon szólalt meg:

– Dolgozni fogunk egy tanyán, George.

– Jól van, ezt megértetted. De itt fogunk aludni, én tudom, hogy miért.

Most már gyorsan közelgett az este. A völgyben nem süttött a nap, csak a Gabilan hegyek csúcsain lángolt a fénye. A tavon vízikígyó siklott végig, fejét magasán tartva, mint valami apró periszkópot. A víz csöndes folyása enyhén rezegtette a sást. Meszse az országút tájékán valaki kiáltott valamit, s egy másik ember visszakiáltott neki. A szikomorfa ágai megzizzentek egy kis szelőlőtől, amely el is halt abban a pillanatban.

– George, miért nem megyünk be a tanyára vacsorázni? A tanyán vacsorát adnak.

George oldalt fordult.

– Azzal nem járnál jól. Nekem tetszik ez a hely. Holnap majd munkába állunk. Útközben cséplőgépeket láttam. Ez azt jelenti, hogy emelgethetjük majd a gabonás zsákokat, amíg bele nem szakadunk. Ma éjszaka még itt akarok heverészni, s fölnézni az égre. Így szeretem.

Lenni föltérdelt, s lenézett George-ra.

– És nem vacsorázunk?

– Vacsorázunk bizony, csak szedj össze egy csomó száraz fűzfaágot. Három babkonzerv van a batyumban. Rakd meg a tüzet! Majd ha az ágakat összehordtad, adok gyufát. Aztán fölmelegítjük a babot, s lesz vacsoránk.

– Mártással szeretem a babot – mondta Lennie.

– Hát mártásunk, az nincs. Eredj fáért. De el ne kószálj! Mindjárt besötétedik.

Lennie feltápáskodott, és eltűnt a bokrok között. George fekve maradt, és csöndesen füttyörészett. Abban az irányban, amerre Lennie távozott, loccsanások hallatszottak a vízben. George abbahagyta a füttyörészést, és fülelni kezdett. – Szegény hülye – mondta magában csöndesen, aztán tovább füttyörészett.

Egyszerre csak Lennie csörtetve kilépett a bokrok közül. Egy szál vékony fűzfaágat hozott a kezében. George felült.

– Jól van – mondta hirtelen. – Add ide azt az egeret!

De Lennie gondos arcjátékkal mímelte az ártatlanságot.

– Miféle egeret, George? Nincs nálam semmiféle eger.

George kinyújtotta a kezét.

– No, csak ide vele. Az én eszemen nem jársz túl.

Lennie habozott, hátrált, vadul nézett a bokrok felé, mintha szökésen járna az esze. George hidegen szólt rá:

– Ideadod azt az egeret, vagy elverjelek?

– Mit adjak oda, George?

– Nagyon jól tudod, hogy mit. Azt az egeret akarom.

Lennie húzódozva nyúlt a zsebébe. Hangja megtört kissé.

– Nem tudom, miért ne tarthatnám magamnál. Ez az eger senkié. Nem loptam. Találtam. Ott hevert az út mellett.

George még mindig parancsolóan nyújtotta felé a kezét. Lennie, akár a kutya, amely nem akarja gazdájának visszavinni a labdát, lassan közeledett, visszahúzódott, aztán közelebb lépett ismét. George hangosan rittyentett az ujjával, s erre a hangra Lennie a kezébe tette az egeret.

– Nem csináltam vele semmi rosszat, George. Csak simogattam.

George felállt, s teljes erejéből behajította az egeret a sötétedő bozótba. Aztán odalépett a tóhoz, és megmosta a kezét.

– Istenverte bolondja; te. Azt hiszed, nem láttam, hogy vizes a lábad, mert átmentél érte a másik partra? – Hallotta Lennie nyöszörgő sírását, és sarkon fordult. – Bőg, mint egy kisbaba! Uramisten! Ilyen nagy legény! – Lennie-nek megremegett az ajka és könny szökött a szemébe.

– Ugyan, Lennie! – George rátette kezét Lennie vállára. – Nem csak úgy gonoszsgából veszem el tőled. Ez az eger nem friss, Lennie; és különben is összezúztad a simogatásoddal. Majd találsz másik egeret, frisset, s megengedem, hogy egy kicsit magadnál tartsd.

Lennie leült a földre, és elkeseredetten lógatta fejét.

– Nem tudom, hol talállok másik egeret. Emlékszem egy asszonyoságra, aki minden egeret ideadott nekem. De az az asszonyoság nincs itt.

George csúfondárosan nézett rá.

– Asszonyoság? Még arra sem emlékszel, ki volt az az asszonyoság? Tulajdon nagynénéd volt, Clara néni. Aztán ő is abbahagyta. Mindig megölte az egereket.

Lennie búsan nézett föl rá.

– Hiszen olyan kicsikék voltak – mondta bocsánatkérő hangon. – Simogattam őket, aztán beleharaptak az ujjamba, egy kicsit megszorítottam a fejüket, s már meg is dögöltek... mert olyan kicsikék voltak... Szeretném, George, ha hamarosan megkaphatnók azokat a tengerinyulakat. Azok nem olyan kicsikék.

– Eredj a fenébe a tengerinyulaiddal! És élő egeret se lehet rád bízni. Clara nénéd adott egyszer neked egy gumiegeret, de neked nem kellett.

– Azt nem volt jó simogatni – mondta Lennie.

A napnyugta lángolása eltűnt már a hegycsúcsokról is, a völgybe homály ereszkedett, s a füzesben és a szikomorfák között félig sötét volt már. A tó felszínén egy nagy ponty feje bukkant ki, levegőt szívott be, aztán titokzatosan visszamerült ismét a sötét vízbe, egyre szélesedő gyűrűket hagyva maga után. Fönt a levelek újra susogni kezdtek, s a fűzfagyapot apró pihéi szállongtak, amíg el nem ültek a tó felszínén.

– Szeded már össze azt a fát? – kérdezte George. – Találsz bőven ennek a szikomorfának a háta mögött. Vízhordta fa. Hozd ide!

Lennie odament a fa mögé, s hozott egy ől száraz levelet és ágat. Egy halomba dobta le a régi hamurakásra, s visszament, hogy még többet hozzon. Majdnem sötét éjszaka volt már. A víz fölött egy galamb szárnya surrant el. George odalépett a rakáshoz, s meggyújtotta a száraz leveleket. A láng pattogva terjedt szét az ágak között, George kibontotta batyuját, és előszedett

belőle három babkonzervet. Odaállította a tűz köré, úgy, hogy a forróság érje, de a láng ne.

– Négy embernek is elég ez a bab – mondta George.

Lennie figyelve nézte a tűz másik oldaláról. Türelmes hangon mondta:

– Én mártással szeretem.

– Hát az nincs – robbant ki George. – Neked is mindig az kell, ami nincs. Uramisten, de könnyen élhetnék, ha egyedül lennék! Munkát kapnék, dolgoznák, nem lenne semmi bajom. Nem keverednék kalamajkába, s a hónap végén foghatnám az ötven dolláromat, bemehetnék a városba, s megkaphatnék mindent, amit akarnék. Mulathatnék egész éjszaka. Ehetnék, ahol nekem tetszik, akár vendégfogadóban is, s rendelhetnék, amit szemem-szám megkíván. S így lenne ez minden áldott hónapban. Literszámba ihatnám a whiskyt, vagy beülhetnék egy játékterembe kártyázni vagy biliárdozni.

Lennie letérdelt, s a tűzön át nézte a haragos George-ot. Arca megnyúlt a rémülettől.

– S helyett veled vert meg az isten – folytatta dühösen George.
– Sehol sincs maradásod, s miattad én is mindig elvesztem a munkámat. Vándorolhatok világéletemben. De nem is ez a legnagyobb baj. Belékeveredel valamibe, csúf dolgokat követsz el, aztán én húzzalak ki a csávából.

Szinte kiabálva folytatta:

– Istenverte bolondja! Örökösén pácban vagyok miattad. – Most úgy tett, mint a kislányok, amikor affektálva utánozzák egymást. – „Csak meg akartam tapogatni annak a lánynak a ruháját, csak meg akartam simogatni, mintha egér lett volna” – hát hogy a fenébe tudhassa, hogy csak a ruháját akartad megtapogatni? Visszahőköl, te meg úgy szorongatod, mintha egér lenne. Kiáltozni kezd, akkor aztán bujkálhatunk egész álló nap egy öntözőárokban, amíg az emberek keresnek, aztán este kimászhatunk, s mehetünk tovább. Örökösén ilyesvalami történik, örökösén. Bár-

csak bezárhatnálak egy ketrecbe egymillió egérrel, hadd teljék a kedved!

Hirtelen lehűlt a haragja. Ránézett a tűz fölött Lennie ijedt arcára, aztán szégyenkezve bámult a lángokba.

Egészen besötétedett már, de a tűz megvilágította a fák törzsét s fejük fölött a felfelé görbülő ágakat. Lennie lassan, óvatosan mászta körül a tüzet, amíg oda nem ért George mellé. Leguggolt. George megforgatta a babkonzerveket, hogy másik oldalukat érje a tűz melege. Úgy tett, mintha észre sem venné Lennie közelségét.

– George – hallatszott nagyon halkan. Semmi válasz. – George!

– Mit akarsz?

– Csak bolondoztam, George. Nem kell nekem mártás. Még ha itt volna, se kellene.

– Ha itt volna, kaphatnál.

– De nekem akkor se kéne, George. Neked hagynám az egészet. Ráönthetnéd a magadéra, s én hozzá se nyúlnék.

George még mindig kedvetlenül bámult a tűzbe.

– Megbolondulok, ha arra gondolok, milyen jól élhetnék nélküled. Soha sincs nyugtom miattad.

Lennie még mindig térdelt. A túlsó part sötétségébe bámult.

– George, akarsz, hogy elmenjek, és békén hagyjalak?

– Ugyan, hová a fenébe mehetnél?

– Elmehtetnék. Ide a hegyek közé. Találnék valahol egy barlangot.

– Úgy? S mit ennél? Annyi eszed sincs, hogy ennivalót találj.

– Találnék valamit, George. Nem kell nekem finom étel, mártással. Heverésznék a napon, s nem bántana senki. És ha találnék egy egeret, megtarthatnám. Senki sem venné el tőlem.

George gyors, kutató pillantást vetett rá.

– Komisz voltam, ugye?

– Ha nem akarsz, hogy veled maradjak, elmehetek a hegyek közé, találok ott egy barlangot. Elmehtek akármikor.

– Ide süss, Lennie. Csak tréfáltam. Akarom, hogy velem maradj. Az egerekkel csak az a baj, hogy mindig megölsd őket. – Hallgatott egy darabig. – Megmondom neked, mit csinállok, Lennie. Amint lehet, szerzek neked egy kutyakölyköt. Azt talán nem ölsd meg. Jobb lesz, mint az egér. Erősebben simogathatod.

Lennie nem kapta be a maszlagot. Érezte, hogy most neki áll feljebb.

– Ha nem akarsz, hogy veled maradjak, csak szólj, elmegyek ide a hegyek közé, igen, ide a hegyek közé, s magamban élek. Akkor aztán senki se lopja el tőlem az egereimet.

– Akarom, hogy velem maradj, Lennie – mondta George. – Uramisten, hiszen ha magadra maradnál, valaki agyonlőné, mint egy rétikutyát. Nem, te velem maradsz. Igaz, hogy Clara nénéd meghalt, de nem szeretném, ha magadban járnád a világot.

Lennie megszólalt nagy ravaszul:

– Mesélj nekem, mint a múltkor.

– Miről meséljek?

– A tengerinyulakról.

George ráförmedt:

– Velem ne járasd a bolondját!

Lennie könyörgött:

– No igazán, George, mesélj! Kérlek, George. Mint a múltkor.

– Ebből még verés lesz, hallod-e? No, nem bánom, mesélek, aztán megvacsorázunk...

George-nak elmélyült a hangja. Ritmikusan ismételte szavait, mintha már sokszor elmondta volna.

– A magunkfajta ember, aki tanyákon dolgozik, a legmagányosabb ember a világon. Családja nincs. Nem tartozik sehova. Beáll egy tanyára, keres egy kis pénzt, aztán bemegy a városba, elveri a pénzét, aztán keres egy másik tanyát. Nem várhat semmit, nem remélhet semmit.

Lennie odavolt a gyönyörűségtől.

– Így van, így van. No most mondd el, hogy van mivelünk!

George folytatta:

– Velünk bizony másképpen áll a dolog. Nekünk van jövőnk. Van, akivel beszéljünk, aki törődik velünk. Nem kell kocsmában ülnünk, s a pénzünket kidobálnunk, csak azért, mert nincs, ahová menjünk. Más ember, ha börtönbe dugják, ott rothadhat, az ördög sem törődik vele. Bezzeg velünk van, aki törődjék.

Lennie közbevágott:

– Bezzeg, hogy van! És miért? Mert... Mert te törődöl énvelem, én törődöm teveled, hát ezért. – Boldogan nevetett. – Most folytasd, George!

– Hiszen már könyv nélkül tudod. Elmondhatod magad is.

– Nem, csak mondd te! Én kifelejték belőle. Mondd, hogyan lesz később.

– No jó. Egyszer majd – amikor már összeraktuk a pénzt – lesz egy kis házunk, egynéhány hold földünk, tehenünk, disznónk és...

– És a föld zsírjából élünk! – kiáltotta Lennie. – És lesznek tengerinyulaink! Folytasd, George! Beszélj arról, hogy mi lesz a kertünkben, meg a nyúlketrecekről, meg a téli esőről és a kályháról, meg hogy a tejen olyan vastag lesz a föl, hogy késsel kell vágni. Erről beszélj, George!

– Miért nem beszélsz magad? Tudod jól az egészet.

– Nem, mondd el csak te! Ha én mondom, az nem egészen olyan. Na igazán, folytasd, George! Hogy én fogom ápolni a tengerinyulakat.

– Hát jó – mondta George. – Lesz egy nagy zöldségeskertünk, meg nyúlketrecünk, meg csirkeótlunk. Aztán ha télen esik az eső, azt mondjuk, hogy dolgozzék az ördög, tüzet rakunk, odaülünk a kályha mellé, s hallgatjuk, amint az eső kopog a ház tetején... így, most elég! – Elővette bicskáját. – Nem érek rá tovább beszélni. – Bicskájával átdöfte az egyik konzervdoboz fedelét, körülvagdosta, és odanyújtotta a dobozt Lennie-nek. Aztán kinyitotta a

másodikat. Zsebéből két kanalat vett elő, s az egyiket Lennie-nek adta oda.

Ültek a tűz mellett, rakták szájukba a babot, s rágták hatalmasan. Egy-két babszem kicsusszant Lennie szája szélén. George hadonászott a kanálával.

– Mit mondasz holnap, ha a gazda kérdezgetni kezd?

Lennie abbahagyta a rágást, s lenyelte, ami a szájában volt. Arca megfeszült a gondolkozástól.

– Hát... hát... nem szólok egy szót sem.

– Derék gyerek vagy! Ezt jól mondtad, Lennie! No, talán még meg is javulsz. Ha majd megszerezzenek azt a kis földet, igazán megengedem, hogy a tengerinyulakat ápd. Különösen ha ilyen jól emlékszel mindenre.

Lennie majd megfulladt büszkeségében.

– Emlékszem én – mondta.

George ismét a kanálával gesztikulált.

– Ide süss, Lennie! Szeretném, ha körülnéznél itt. Ugye vissza tudsz emlékezni erre a helyre? A tanya körülbelül negyed mérföldnyire van innét. Fölfelé, a folyó mentén.

– Erre emlékezni fogok – mondta Lennie. – Hiszen arra is emlékeztem, hogy ne szóljak egy szót se.

– No persze. Hát ide figyelj, Lennie... Ha mégis megesik, hogy bajba kerülsz, mint azelőtt mindig, azt akarom, hogy egyenest ide gyere, és bújj el a bokrok közt.

– Bújjak el a bokrok közt – mondta Lennie lassan.

– Bújj el a bokrok közt, amíg érted nem jövök. Fejedben tudod ezt tartani?

– Hogyne tudnám, George. Bújjak el a bokrok közt, amíg értem nem jössz.

– De azért nehogy bajba kerülj, mert akkor nem engedem meg, hogy a tengerinyulakat ápd. – Azzal elhajította az üres konzervdobozt a bokrok közé.

– Nem kerülök bajba, George. Nem szólok egy árva szót sem.

– Jól van. Hozd ide a batyudat a tűz mellé! Jó alvóhelyünk lesz itt. Fölnézhetünk a falevelekre. A tűzre ne rakj már többet. Hagyjuk leszakadni.

Ágyat vetettek maguknak a fővényen, s amikor a tűz leszakadt, a világosság kisebb körre szorult; a felfelé görbülő ágak eltűntek, s csak halvány derengés mutatta a fatörzsek helyét. A sötétben megszólalt Lennie:

– Alszol, George?

– Nem. Mit akarsz?

– Engedd, hogy különböző színű tengerinyulakat tartsunk, George!

– Hát persze – mondta álmosan George. – Lesznek vörös meg kék meg zöld nyulak is, Lennie. Ezer meg ezer.

– És bundás nyulak is, George, amilyeneket Sacramentóban láttunk a vásáron.

– Hát persze, bundás nyulak.

– Mert én el is mehetek ám, George, s barlangban lakhatom.

– Mehetsz hát a fenébe – mondta George. – Most fogd be a szádat!

A parázs vörös fénye egyre halványodott. A folyón túl, a hegyek között egy rétikutya jajgatott, s a másik partról egy kutya válaszolt neki. A szikomorfák leveleit zizegtette az enyhe éjjeli szellő.

A munkások hálóhelye hosszú, négyszögletes épület volt. Belső falai fehérre meszelve, padlója festetlen. Három falán apró, négyszögletes ablakok, a negyediken tömör ajtó, fakilincessel. A falak mentén nyolc ágy, öt takarókkal fölszerelve, a másik három leplezetlenül mutatta durva zsákvászon matracait. Mindegyik ágy fölé almásládát szögeztek, nyitott oldalával kifelé, úgy, hogy ket-

tőz polcnak használhatta személyes holmija számára az ágy gazdája. Ezek a polcok meg voltak rakva apróságokkal, szappannal és talkpúderrel, borotvával, meg afféle nyugati magazinokkal, amelyeket a tanyai munkások szeretnek olvasni és kicsúfolni, de titkon elhisznek mindent, ami bennük van. Aztán voltak orvos-ságok is a polcokon, apró üvegcsék, fésűk, s a polcok oldalába vert szögeken néhány nyakkendő is lógott. Az egyik fal közepében fekete öntöttvas kályha állt, s a kályhacső egyenesen törte át a mennyezetet. A helyiség közepén nagy, négyszögletes asztal, kártyával teliszórva, s körülötte ládák, amelyeken a játékosok ülhettek.

Délelőtt tíz óra tájban a nap porral megrakodott ragyogó fénycsíkot küldött be az egyik oldalablakon, s a legyek rohanó csillagok gyanánt cikáztak rajta keresztül-kasul.

A fakilincs fölemelkedett. Kinyílt az ajtó, s belépett egy magas, görnyedt vállú öregember. Kék vászonruhát viselt, s nagy seprűt hozott bal kezében. Utána jött George és nyomában Lennie.

– A gazda tegnap estére várt benneteket – mondta az öreg. – Etetett a fenével, amikor reggelre se jöttetek meg, hogy munkába induljatok. – Kinyújtotta jobb karját, s kabátja ujjából gömbölyű, botforma csukló bukkant ki, de kéz nem volt rajta. – Ez a két ágy lehet a tiétek – mondotta, s rámutatott két hálólhelyre a kályha közelében.

George odalépett, s rádobta takaróit a matracul szolgáló durva vászon szalmazsákra. Felnézett a ládapolcra, s leemelt róla egy kis sárga dobozt.

– Mondd csak, mi az ördög ez?

– Nem tudom – felelte az öreg.

– Azt mondja: „Biztosan elpusztítja a tetűt, svábbogarat és minden egyéb férget.” Miféle ágyat adsz te nekünk? Nem akarjuk, hogy megteljen a ruhánk.

Az öreg söprögő ember áttette a seprűt a másik oldalára, s hóna alá szorította a nyelét, amíg a kezét kinyújtotta a doboz után.

Gondosan tanulmányozta a feliratát.

– Hát tudjátok – szólalt meg végül –, ebben az ágyban legutoljára egy kovács hált. Ügyes legény volt, s olyan tiszta, hogy párját ritkította. Még evés után is meg szokta mosni a kezét.

– Hát akkor hogy férgesedett meg? – kérdezte George, aki ben lassan-lassan forrni kezdett a méreg. Lennie letette batyuját a szomszéd ágyra, s leült. Tátott szájjal bámulta George-ot.

– Hát tudod – felelte a söprögető öreg –, az a kovács, egy bizonyos Whitey nevezetű, olyan ember volt, hogy elszórta azt a port akkor is, ha híre sem volt a féregnek az ágyban, csak a biztonság kedvéért, érted? Elmondom, mi volt a szokása. Asztalnál meghámozta a főtt krumplit, s minden apró foltot kivágott belőle, mielőtt a szájába vette. Ha a tojáson vörös pontot látott, levakarta. Végül is a koszt miatt ment el. Hát ilyen ember volt. Fenemód tiszta. Vasárnap kiöltözködött, még akkor is, ha nem ment el sehová, még nyakkendőt is kötött, aztán itt üldögélt az ágyán.

– Nem egészen hiszem én ezt – mondta kétkedő hangon George.
– Mit mondtál, miért ment el?

Az öreg zsebre dugta a sárga dobozt, s megdörzsölte tüskés fehér pofaszakállát ujjai hegyével.

– Hát... Csak elment, ahogy el szoktak menni. Azt mondta, a koszt miatt. Tovább akart állni. Nem mondott más okot, csak a kosztot. Egy este azt mondta, mint akárki más: „Kérem a járandóságomat.”

George fölemelte a matracát, s alája nézett. Aztán fölébe hajolt, s alaposan megvizsgálta a vászonhuzatot. Lennie tüstént felállt, és ugyanezt cselekedte a maga ágyával. Végre úgy látszott, hogy George meg van elégedve. Kibontotta batyuját, s felrakta holmiját a polcra: borotváját, borotvaszappánát, fésűjét, pirulás üvegét, a bedörzsöléshez való olajat s a bőr csuklóvédőt. Aztán takaróival csinosan megvetette az ágyát. Az öreg megszólalt:

– Azt hiszem, a gazda ebben a szempillantásban itt lesz. Bizony erre a méreg, amikor nem voltatok itt ma reggel. Bejött hozzánk,

amikor éppen reggeliztünk, s azt mondta: „Hol az ördögben vannak azok az új emberek?” Aztán jól ellátta a baját az istállószolgának.

George elsimított egy ráncot az ágyán, aztán leült.

– Ellátta a baját az istállószolgának? – kérdezte.

– De el ám! Mert, tudod, az istállószolga néger.

– Néger?

– Az bizony. Derék gyerek különben. Megrúgta a ló, s azóta görbe a háta. A gazda mindig ellátja a baját, ha megharagszik. De az istállószolga nem bánja. Sokat olvas. Könyvek vannak a szobájában.

– Miféle ember a gazda? – kérdezte George.

– Hát, igen derék ember. Erősen megdühödik néha, de igen derék ember. Tudjátok-e mit csinált karácsonykor? Behozott ide egy vödör whiskyt, s azt mondta: „Igyatok gyerekek, amennyi belétek fér. Egyszer esik esztendőbe karácsony.”

– A fenét! Egy egész vödröt?

– Bizony. Hej, Uram Jézus, hogy mulattunk! Akkor este beengedtük magunk közé a négert is. Egy bizonyos Smitty nevű kis kocsislegény belekötött a négerbe. Jól verekedett, azt meg kell neki adni. A fiúk nem engedték, hogy a lábával is dolgozzék, így aztán legyőzte a néger. Smitty azt mondja, hogy megölte volna a négert, ha a lábát használhatja. De a fiúk nem engedték, mert hogy azt mondták, a négernek görbe a háta.

Elhallgatott, s gyönyörűséggel kérődzött ezen az emléken.

– Aztán a fiúk bementek Soledadba, s nagy devernázást csaptak. Én nem mentem velük. Nem bírom már erővel.

Lennie éppen elkészült az ágyvetéssel. A fakilincs újra föl-emelkedett, s az ajtó kinyílt. A nyitott ajtóban egy kis zömök ember állt meg. Kék vászonnadrágot, flanellinget, fekete, begombolatlan mellényt s fekete kabátot viselt. Két hüvelykujját az övébe dugta, egy négyszögletes acélcsat két oldalán. Fején piszkos barna kalap volt, s magas sarkú sarkantyús csizmát hordott, annak jeléül, hogy nem afféle napszámosember.

Az öreg söprögető gyors pillantást vetett rá, aztán az ajtóhoz csoszogott, ujjai hegyével dörzsölgetve pofaszakállát.

– Ezek az emberek éppen most jöttek – mondotta, azzal elcsoszogott a gazda mellett, s kilépett az ajtón.

A gazda a vastag lábú emberek kurta, gyors lépéseivel jött be a szobába.

– Írtam Murray és Readynek, hogy ma reggelre két ember kell nekem. Van munkacédulátok?

George zsebébe nyúlt, elővette a cédulákat, s odanyújtotta a gazdának.

– Látom – mondta a gazda –, nem Murray és Ready a hibás. A cédulán az van, hogy ma reggel álltok itt munkába.

George a cipője orrát nézegette.

– A buszvezető a bolondját járatta velünk – mondotta. – Tíz mérföldet gyalogoltunk. Azt mondta, hogy megérkeztünk, pedig nem volt igaz. Reggel aztán nem tudtunk alkalmatosságot kapni.

A gazda összehunyorította szemét.

– Most már két zsákhordóval kevesebb ment ki a gabonás szekerekkel. Ebéd utánig nem is érdemes, hogy kimenjetelek.

Kivette zsebéből jegyzőkönyvecskéjét, s kinyitotta ott, ahol ceruza volt dugva a lapok közé. George jelentős pillantást vetett Lennie-re, és Lennie bólintott, annak jeléül, hogy megértette. A gazda megnyalta a ceruzáját.

– Mi a neved?

– George Milton.

– S a tiéd?

George azt mondta:

– Lennie Small a neve.

A gazda beírta a két nevet a könyvbe.

– Hadd lám csak, ma huszadika van, huszadikán délben kezdtetek. – Becsukta a könyvet. – Hol dolgoztatok?

– Odafönt Weed körül – mondta George.

– Te is? – fordult a gazda Lennie-hez.

– Ő is – mondta George.

A gazda tréfásan bökött ujjával Lennie felé.

– Ez nem valami bőbeszédű fickó, ugye?

– Nem, de annál jobb munkás. Erős, mint a bika.

Lennie elmosolyodott magában.

– Erős, mint a bika – ismételte.

George haragosan pillantott rá, s Lennie szégyenkezve horgasztotta le fejét, amiért megfedkezett magáról.

Hirtelen újra megszólalt a gazda:

– Ide hallgass, Small!

Lenni fölkapta a fejét.

– Mit tudsz?

Lennie vad rémülettel nézett George-ra, és várta a segítségét.

– Megcsinál akármit, amit parancsolnak neki – mondta George.

– Ért a loápoláshoz. Tud gabonás zsákokat hordani, szántógépet hajtani. Megcsinál ez mindent. Csak próbálja ki, gazduram.

A gazda George-hoz fordult.

– Akkor miért nem engeded, hogy válaszoljon? Mit akarsz eltitkolni?

George hangosan közbevágott:

– Ó, nem mondom én egy szóval se, hogy okos legény. Bizony nem az. De azt igenis mondom, hogy ritka jó munkás. Négy száz fontos bálát is föl tud emelni.

A gazda határozott mozdulattal zsebre vágta jegyzőkönyvecskéjét. Két hüvelykujját beakasztotta az övébe, s úgy hunyorított rájuk, hogy fél szemét szinte behunyta.

– Mondjad már no, mit ravaszkodol?

– Tessék?

– Azt kérdeztem, mi a szándékod ezzel a legénnyel? Tán elszeded tőle a bérét?

– Dehogya is szedem. Miért gondolja gazduram, hogy valami szándékom van vele?

– Mert sohasem láttam, hogy egyik ember ennyit törődjék a másikkal. Csak azt szeretném tudni, mi az érdeked ebben?

George azt felelte:

– Ez az ember... unokatestvérem. Megígértem az anyjának, hogy gondját viselem. Kicsi korában fejbe rúgta egy ló. Egyéb baja nincs, csak nincs ki mind a négy kereke. De megcsinál min-dent, amit parancsolnak neki.

A gazda félig elfordult tőlük.

– No, annyi bizonyos, sok ész nem kell ahhoz, hogy árpás zsákokat emelgessen. Hanem csálni ne próbálj, Milton, azt mondom. Rajtad lesz a szemem. Miért jöttetek el Weedből?

– Végeztünk a munkával – vágta rá gyorsan George.

– Miféle munka volt az?

– Hát... öntözőárkot ástunk.

– No jó. De csálni ne próbálj, mert nem viszed el szárazon. Láttam én már karón varjút. Ebéd után menjetek ki a gabonás szekerekkel. Árpát hoznak be a cséplőgéptől. Menjetek Slim fogatával.

– Slim?

– Úgy hívják. Az a nagy, magas kocsis. Majd találkoztok ebéd-nél.

Hirtelen megfordult, s indult az ajtó felé, de mielőtt kilépett, még egyszer visszafordult, és hosszú pillantást vetett a két emberre.

Amikor lépéseinek nesze elhalt, George Lennie-hez fordult.

– Ugye megmondtam, hogy ne szólj egy szót se? Fogd be azt a nagy lepcsés szádát, és bízd rám a beszédet. Kis híja, hogy megint ki nem fűröszöttél a munkából.

Lennie kétségbeesetten bámult a kezére.

– Elfelejtettem, George.

– Az ám, elfelejtetted. Mindig elfelejtetted, aztán az én dolgom, hogy kimentselek a csávából. – Ledobta magát az ágyra. – Most már figyel bennünket a gazda. Vigyázni kell, nehogy bajba keve-

redjünk. Legalább ezután fogd be a szádat! – Azzal komor hallgatásba merült.

– George!

– Mi bajod már megint?

– Engem sose rúgott fejbe a ló, nem igaz, George?

– Bárcsak fejbe rúgott volna – mondta gonoszul George. – Sok bajtól kímélt volna meg mindenkit.

– És azt mondtad, hogy unokatestvéred vagyok, George.

– Nohát, ez hazugság volt. Hála istennek. Fejbe puffantanám magam, ha rokonod lennék. – Hirtelen elhallgatott, odament a nyitott ajtóhoz, és kilesett rajta. – Ejnye, mi az istennyilának hallgatózol?

Az öregember bejött a szobába. Seprűje a kezében volt. Sarkában egy lábát vonszoló juhászkutya, melynek szürkés volt a képe, s öregségtől halvány, vakxi a szeme. A kutya keservesen elvászorgott a fal tövébe, ott leheveredett, csöndesen morgott magában, s nyalogatta szürke, kusza bundáját. A söprögető ember rajta tartotta a szemét, amíg el nem helyezkedett.

– Nem hallgatóztam. Csak megálltam egy percre az árnyékban, s a kutyámat vakargattam. Éppen most készültem el a söprögetéssel a mosókonyhában.

– Kihallgattál azzal a nagy számárfüleddel – mondta George. – Nem szeretem, ha valaki más dolgába üti az orrát.

Az öreg bizonytalanul járatta szemét George-ról Lennie-re meg vissza.

– Csak most jöttem ide – mondotta –, nem hallottam semmit a beszédelekből. Nem is vagyok kíváncsi arra, amit beszéltek. Tanyai ember sose hallgatózik, s nem is kérdezősködik.

– Jól is teszi – mondta kissé enyhébb hangon George –, ha soká akar megmaradni a helyén. – Hanem a söprögető öreg védekezése megnyugtatta. – Gyere be, s ülj le egy kicsit – mondotta. – Fene öreg egy kutya ez.

– Öreg bizony. Nálam van kölyökkora óta. Istenem, jó juhász-

kutya volt fiatalabb korában! – seprűjét a falnak támasztotta, s ujjai hegyével dörzsölgette tüskés, fehér pofaszakállát. – Hát hogy tetszik a gazda? – kérdezte.

– Tetszik. Derék ember lehet.

– Az is – hagyta rá az öreg söprögető.

– Csak bánni kell tudni vele.

E pillanatban egy fiatalember lépett be a hálólhelyiségbe; vékony fiatalember, akinek barna képe, barna szeme és sűrű, göndör haja volt. Bal kezén munkakesztyűt viselt, lábán pedig, éppen mint a gazda, magas sarkú csizmát.

– Láttad az öreget? – kérdezte.

– Egy perccel ezelőtt volt itt, Curley – felelte az öreg. – Azt hiszem, a konyhába ment át.

– Megpróbálom elfogni – mondta Curley. Most meglátta az új embereket, megállt. Hideg pillantást vetett George-ra, azután Lennie-re. Két karját lassan behajtotta, s kezét ökölbe szorította. Megmerevedett, és kissé előrehajolt. Pillantása mérlegelő és harcias volt egyszerre. Lennie összerendezte a tekintetétől, s idegesen váltogatta a lábát.

Curley hetykén odalépett hozzá:

– Ti vagytok az új emberek, akiket várt az apám?

– Éppen most érkezünk – mondta George.

– Csak hadd beszéljen ez a nagyobbik.

Lennie azt sem tudta, hová legyen zavarában.

George megszólalt:

– Hátha nincs kedve beszélni?

Curley erős lendülettel fordult feléje.

– De az áldóját, beszéljen, hogyha szólnak hozzá! Mi az isten-nyilván avatkozol a dolgába?

– Együtt vándorolunk – mondta hidegen George.

– Úgy, hát azért.

George feszülten, mozdulatlanul állt.

– Igenis, azért.

Lennie gyámoltalanul nézett George-ra, s leste az utasítását.
– S te nem engeded beszélni ezt a nagy legényt.
– Beszélhet, ha van valami mondanivalója – s alig észrevehetően biccentett a fejével Lennie-nek.
– Éppen most érkezünk – mondta halkán Lennie.
Curley egyenesen a szeme közé nézett.
– Nohát, máskor felelj, ha kérdeznek.
Az ajtó felé fordult, s kiment, de könyökét még mindig kifeszítette kisére.

George utánanézett, amíg el nem tűnt, aztán visszafordult az öreghez.

– Mondd, mi az ördög bújt bele? Lennie nem vétett neki semmit.

Az öreg óvatosan az ajtó felé nézett, hogy nem hallgatózik-e valaki.

– A gazda fia – mondta csöndesen. – Curleynek könnyen jár a keze. Jól bokszol. Könnyűsúlyú, és könnyen is jár a keze.

– Hát akármilyen könnyen jár – mondta George –, semmi baja Lennie-vel. Lennie nem vétett neki. Mit akar vele?

Az öreg elgondolkozott:

– Hát... ide hallgass. Curley is olyan, mint sok más kis termetű ember. Utálja azokat, akik nagyra nőttek. Mindig nagydarab emberekkel köt ki. Mintha haragudnék rájuk, amiért ő nem nőtt nagyobbra. A kicsi ember már ilyen, hiába. Mindig hetvenkedik.

– Az már igaz – mondta George. – Láttam én sok kis termetű embert, aki kemény legény volt. Hanem ez a Curley jobban tenné, ha nem akaszkodnék bele Lennie-be. Lennie-nek nem jár könnyen a keze, hanem azért ez a szemtelen Curley pórul jár, ha kikezd vele.

– Hát mondom, Curley-nak nagyon könnyen jár a keze – mondta aggódalmas hangon az öreg. – Sohasem tetszett nekem. Mert teszem azt, Curley nekitámad egy nagydarab embernek, és megveri. Mindenki azt mondja: micsoda nagy legény ez a

Curley. Ha meg, teszem azt, őt verik meg, mindenki azt mondja, hogy az a nagydarab ember magafajtajával verekedhetett volna, s még talán össze is állnak ellene. Nem tetszett ez nekem soha. Curleyval semmiképpen nem járhat jól senki.

George az ajtót figyelte. Vészjósló hangon mondta:

– Hát jó lesz, ha vigyáz Lenni-re! Lennie nem ért a bokszoláshoz, de erős és gyors, és nem ismeri a szabályokat. – Azzal odalépett a négyszögletes asztalhoz, s leült az egyik ládára. Összesöpört egy csomó kártyát, és keverni kezdte.

Az öreg leült egy másik ládára.

– Meg ne mondd ám Curleynek, hogy eljárt a szám! Megnyúzna. Nem fél az senkitől. Nem dobhatják ki, hiszen a gazda fia.

George elemelte a kártyát, aztán kezdte felforgatni, megnézte mindegyiket, s egy halomba dobálta. Azt mondta:

– Sehogy se tetszik nekem ez az ebadta Curley. Nem szeretem a komisz kicsi embereket.

– Azt hiszem, mostanság még rosszabb, mint volt – mondta az öreg. – Vagy két hete megházasodott. Az asszony ott lakik a gazda házában. Curley még jobban hetvenkedik, amióta megházasodott.

– Lehet, hogy a felesége előtt akar hancegni – dörmögte George.

Az öreg belémelegedett a pletykálásba.

– Láttad azt a kesztyűt a bal kezén?

– Láttam.

– Nahát, az a kesztyű belül meg van kenve vazelinnel.

– Vazelinnel? Mi a fenének?

– Hát ide hallgass: Curley azt mondja, hogy ezt a kezét puhán tartja a felesége számára.

George elmerülten tanulmányozta a kártyalapokat.

– Piszok dolog ilyesmit elfecsegni – mondotta.

Az öreg megnyugodott. Kihúzott egy sértő szót George-ból. Most már biztonságban érezte magát, s bizalmasabban beszélt.

– No, csak várjatok, amíg meglátjátok Curley feleségét.

George ismét elemelte a kártyát, és pasziánszot rakott ki lassú, határozott mozdulatokkal.

– Csinos? – kérdezte odavetőleg.

– Csinosnak csinos. Hanem...

George a kártyát gusztálta.

– Hanem?

– Hát... nagyon jár a szeme.

– Úgy? Két hete van férjnél, s már nagyon jár a szeme? Talán azért szúrja úgy a zab Curley uramat.

– Láttam, amikor Slimmel szemezgetett. Slim nagyszerű kocsis. Igazi derék legény. Annak bezzeg nincs arra szüksége, hogy magas sarkú csizmát húzzon, amikor gabonás szekérre ül. Mondom, láttam, amikor Slimmel szemezgetett. Curley nem vette észre. Azt is láttam, amikor Carlsonra kacsintott.

George úgy tett, mintha nem érdekelné a dolog.

– Úgy látszik, kikerekedik még ebből valami.

Az öreg fölállt a ládáról.

– Tudod, mit gondolok? – George nem válaszolt. – Nohát, azt gondolom, hogy Curley... ringyót vett feleségül.

– Nem ő az első – mondta George. – Megtették azt mások is, elégszer.

Az öreg megindult az ajtó felé, vén kutyája fölemelte fejét, és körülnézett, aztán nagy keservesen lábra állt, hogy gazdája után menjen.

– Most kirakom a mosdótálat a legények számára. Nemso-kára itt lesznek a szekerek. Ti az árpahordáshoz álltatok be?

– De ugye, nem szóltok Curleynek egy szót sem arról, amit beszéltem?

– Dehogyan szólunk.

– No, csak nézd majd meg azt az asszonyt! Meglátod, ringyó-e vagy sem. – Azzal kilépett az ajtón a ragyogó napsütésbe.

George gondosan rakosgatta le a kártyáit, s hármásával fordította fel a lapokat. Az ásszal egy sorba négy makkot tett. A nap

most a padlóra rajzolt fényes négyszöget, amelyen szikrák módjára villantak át a legyek. Odakünt lovak csengője, súlyosan meg-rakott tengelyek nyikorgása hallatszott be. Messziről erős hangon kiáltott valaki:

– Crooks, hé, Crooks, elő az istállóból! – Aztán: – Hol az isten-nyilában van az az átkozott néger?

George rábámult a pasziánszára, aztán összecepta a kártyát, s visszafordult Lennie felé. Lennie az ágyán hevert, s őt figyelte.

– Ide süss, Lennie! Sehogy se tetszik nekem ez a dolog. Félek, bajba kerülsz ezzel a Curleyvel. Ismerem már a fajtáját. Mintha ki akart volna tapogatni. Azt hiszi, megijesztett, s eldönget, mihelyt alkalma akad.

Lennie riadt szemmel nézett rá.

– Én nem akarok bajba keveredni – mondta panaszos hangon.
– Ne engedd, George, hogy eldöngessen!

George felállt, odament Lennie-hez, s leült mellé az ágyra.

– Utálom az ilyen frátereket – mondotta. – Eleget láttam már. Ahogy az öreg mondta, Curleyvel mindenki rosszul jár. Mindig ő a győztes. – Elgondolkodott egy pillanatra. – Ha kikezd veled, Lennie, kiteszik a szűrünket. Afelől bizonyos lehetsz. Hiszen a gazda fia. Ide figyelj, Lennie. Megpróbálsz félreállni az útjából, ugye? Ne szólj hozzá soha. Ha bejön, eredj át a szoba másik olda-lára. Megteszed, Lennie?

– Én nem akarok bajba keveredni – siránkozott Lennie. – Nem bántottam én soha.

– Hiába nem bántottad, Curley ha törik-szakad verekedni akar. Csak igyekezz, hogy össze ne akadj vele. Eszedben tartod ezt?

– Igenis, George. Nem szólok egy szót se.

Egyre erősödött a közeledő gabonás szekerek zörgése, a súlyos paták dobbanása a kemény földön, a fékek csikorgása s a tartó-láncok csörgése. Férfiak kiáltoztak előre-hátra a szekerekről. George az ágyon ült Lennie mellett, s homlokát összeráncolva gondolkozott.

– Haragszol, George? – kérdezte félénken Lennie.

– Nem rád haragszom. Arra a bitang Curleyre. Azt reméltem, élére rakhatunk itt egy kis pénzecskét, talán száz dollárt is. – Most megkeményedett a hangja. – Állj félre Curley útjából, Lennie!

– Félreállok, George, nem szólok egy szót se.

– Ne engedd, hogy verekezésbe ránts! Hanem aztán, ha mégis verekedni kezd az ebadta, lásd el a baját!

– Mit lássak el, George?

– No jó, jó. Majd megmondom, ha itt lesz az ideje. Utálom a fajtáját. Ide figyelj, Lennie: ha valami bajba kerülsz, emlékszel, ugye, hogy mit mondtam neked?

Lennie felkönyökölt. Arca eltorzult az erős gondolkozástól. Aztán szomorúan emelte szemét George arcára.

– Ha bajba kerülök, nem engeded, hogy a tengerinyulakat ápoljam.

– Nem erre gondoltam. Emlékszel arra a helyre, ahol ma éjszaka háltunk? Odalenn a folyó mentén?

– Emlékszem, igen. Hogyne emlékezném! Odamegyek, és elbújok a bokrok közé.

– Rejtőzködjél ott, amíg érted nem jövök. Nehogy meglásson valaki! A folyóparti bokrok közé bújj el. Mondd el ezt újra!

– Bújjak el a folyó menti bokrok közé, a folyó menti bokrok közé.

– Ha bajba kerülsz.

– Ha bajba kerülök.

Odakünn megcsikordult egy fék. Kiáltás hallatszott:

– Crooks! Bújj ki az istállóból, Crooks!

George azt mondta:

– Mondogasd ezt magadban, Lennie, nehogy elfelejtsd.

Most felpillantottak mind a ketten, mert az ajtó fényes négy-szögét elvágta valami. Egy fiatalasszony állt ott, s benézett a szobába. Telt, pirosított ajka volt, távol álló szeme, arca erősen ki volt festve. Vörös volt a körme is. Haja apró kolbászokhoz hasonló fűr-

tökbe göngyölve lógott le. Gyapot háziruhát és piros struccotollas papucsot viselt.

– Curleyt keresem – mondotta. Éles orrhangon beszélt.

George elkapta róla a szemét, aztán ismét ránézett.

– Egy perccel ezelőtt itt volt még, de elment.

– Úgy! – Az asszony hátratette kezét, s nekitámaszkodott az ajtófélfának, derekát előrefeszítve. – Ti vagytok azok az új legények, akik most érkeztek, ugye?

– Mi.

Lennie szeme végigjárt az asszony testén, s az – bár úgy tett, mintha nem nézne Lennie-re – egy kicsit páváskodni kezdett. A körmeit nézegette.

– Curley néha bejön ide – magyarázta.

George nyersen jelentette ki:

– Nohát, most nincs itt!

– Ha nincs itt, okosabb lesz máshol keresni – mondta tréfásan az asszony.

Lennie elbűvölten nézte. George azt mondta:

– Ha találkozom vele, majd megmondom neki, hogy kerested.

Az asszony ravaszul elmosolyodott, s rándított egyet a testén.

– Az csak nem hiba, ha az ember keres valakit? – mondotta. A háta mögött elhaladó lépések hallatszottak. Megfordította fejét.
– Hé, Slim! – kiáltotta.

Slim hangja behallatszott az ajtón.

– Adjisten, Csinoska.

– Curleyt keresem, Slim.

– No, nem törik le a derekad a nagy keresésben. Láttam, amint bement a házatokba.

Az asszony egyszerre megsértődött.

– Isten áldjon! – kiáltott be a hálólhelyiségbe, és elsietett.

George hátranézett Lennie-re.

– Uramisten, micsoda céda személy! – mondotta. – Hát ilyen feleséget választott Curley.

– De csinos – védelmezte Lennie.

– Az ám, s hogy rejtegeti a csinoságát! No, Curleynek meggyűlik vele a baja. Fogadok, hogy faképnél hagy ná húsz dollárért.

Lennie még mindig az ajtóra bámult, ahol az imént az asszony állott. – Uramisten, de csinos volt! – Bámuló mosoly derengett az arcán. George hirtelen lenézett rá, aztán fülön fogta és megrázta.

– Ide hallgass, te istenverte hülye – mondta dühösen. – Rá se nézz arra a ringyóra! Én nem bánom, mit beszél, mit csinál. Sok gyalázatos teremtest láttam már életemben, de ilyen börtönbe csalógató pofát még soha. Hagyd békén!

Lennie igyekezett kiszabadítani a fülét.

– Nem csináltam én semmit, George.

– Nem hát. Hanem amikor ott állt az ajtóban, s a lábát muto-gatta, te se néztél ám másfelé!

– Nem volt rossz szándékom, George, igazán nem.

– No, csak állj félre az útjából, mert ez olyan patkányfogó, amilyet még életemben nem láttam. Csak fogja meg Curleyt. Az megérdemli. Vazelines kesztyű! – mondta undorodva George. – És fogadni mernék, hogy nyers tojáást eszik, s leveleket írogat titkos orvosszerekért.

Lennie váratlanul felkiáltott:

– Nem tetszik nekem ez a hely, George. Nem jó hely ezt. El akarok menni innét!

– Itt kell maradnunk, amíg egy kis pénzmagot össze nem gyűjtünk. Ezen már nem segíthetünk, Lennie. Megyünk, mihelyt lehet. Nekem se tetszik ez a hely jobban, mint neked. – Vissza-ment az asztalhoz, és új pasziánszot kezdett kirakni. – Nem, nem tetszik – mondogatta. – Két húszasért búcsút mondanék a kapu-félfának. Ha egynehány dollárt összegyűjtöttünk, megyünk innét, föl az American Riverhez, aranyat mosni. Lehet, hogy két dollárt is kereshetünk ott egy nap, s megrakhatjuk a zsebünket.

Lennie mohón hajolt oda hozzá.

– Menjünk, George! Menjünk innét! Komisz hely ez.

– Maradnunk kell – felelte kurtán George. – Most fogd be! Mindjárt jönnek a legények.

A közeli mosdóhelyiségből vízcsorgatás és mosdótálak zörgeése hallatszott.

George a kártyáit nézegette.

– Talán megmosdhatnánk mi is – mondotta. – Dehát nem csináltunk semmit, nem vagyunk piszkosak.

Most egy magas ember állt meg az ajtóban. Hóna alatt összegyűrt kalapot tartott, s hátrafésülte hosszú, fekete, vizes haját. Kék nadrágot és kurta, nyersvászon kabátot viselt, mint a többi. Amint a fésülködéssel elkészült, belépett a szobába, olyan fenséges mozdulatokkal, ahogy csak uralkodók és kézművesmesterek szoktak. Első kocsis volt, a tanya királya, aki tíz-tizenhat, sőt húsz öszvért is képes volt egy sorban, egymás mögött elhajtani. Agyon tudott csapni egy legyet karikásával a rudas öszvér hátán, anélkül, hogy az állatot megérintette volna. Viselkedése olyan komoly és nyugodt volt, hogy mindenki elhallgatott, amikor megszólalt. Akkora volt a tekintélye, hogy meghajoltak a szava előtt, akármiről beszélt is, akár politikáról, akár szerelemről. Ez volt Slim, az első kocsis. Kemény metszésű arcán nem látszott meg a kor. Éppen úgy lehetett harmincöt éves, mint ötven. Füle többet hallott, mint amennyit mondtak neki, s lassú beszédjéből nem gondolkozás, hanem a gondolkozáson fölüllálló megértés csendült ki. Nagy, karcsú kezét oly kényesen mozgatta, mint egy temp-lomi táncos.

Kisimította összegyűrt kalapját, tenyere élével bevágta a középet, s föltette a fejére. Barátságosan nézett a hálóhelyiségben talált két emberre.

– Erősen tűz a nap odakinn – mondta szíves hangon. – Itt bent alig látok. Ti vagytok az új emberek?

– Éppen most érkezünk – felelte George.

– Árpát hordani?

– Azt mondta a gazda.

Slim leült egy ládára, az asztal mellé, George-dzsal szemközt. Nézegette a felé fordítva álló pasziánszot.

– Remélem, az én szekereimre kerültök – mondotta. Hangja nagyon barátságos volt. – A szekereimen két olyan nyavalyás van, aki azt se tudja, mi a különbség az árpás zsák meg egy futball-labda közt. Ti hordtatok-e már árpát?

– Hordtunk bizony – mondta George. – Nekem nincs mivel dicsekednem, de ez a nagy mahomet ember két másíknál több gabonát hord el a vállán.

Lennie, aki oda-vissza járatta szemét a beszélőkön, elégedetten mosolygott ennek a dicséretnek a hallatára. Slim elismerően nézett George-ra, amiért a társát megdicsérte. Az asztal fölé hajolt, s megfogta egy külön heverő kártya sarkát.

– Ti együtt vándoroltok? – A hangja barátságos volt. Fölébresztette a bizalmat anélkül, hogy erőszakolta volna.

– Együtt – felelte George. – Vigyázunk egymásra. – Hüvelykujjával Lennie felé bökött. – Nincs ki a négy kereke. Pedig igazi jó munkás. Derék legény, csak az eszének van híja. Régóta ismerem.

Slim elnézett George feje felett.

– Ritka eset, hogy két legény együtt vándorol – mondta tűnődve. – Nem is tudom, miért. Talán ezen a rongyos világon mindenki fél a másiktól.

– Sokkal kellemesebb ismerőssel együtt vándorolni – mondta George.

Most egy hatalmas, nagy hasú ember lépett be a hálólhelyiségbe. Fejéről még egyre csöpögött a víz a szappanozástól és tusolástól.

– Adjisten, Slim – mondta, aztán megállt, s rábámult George-ra és Lennie-re.

– Éppen most érkeztek – mondta Slim bemutatás helyett.

– Örvendek – mondta a kövér ember –, Carlson a nevem.

– Én George Milton vagyok. Ez itt Lennie Small.

– Örvendek – ismételte Carlson. – Öröm egy ilyen *Lennie*-vel együtt *lenni*. – Csöndesen nevetett ezen az elmésségen. – Öröm

vele együtt *lenni* – ismételte. – Igaz, Slim, meg akartalak kérdezni, hogy van a kutyád? Ma reggel nem láttam a szekered alatt.

– Az éjszaka megkölykezett – mondta Slim. – Kilencet. Négyet mindjárt vízbe fojtottam. Úgyse tudott volna annyit szoptatni.

– Szóval öt megmaradt, mi?

– Öt, igen. A legnagyobbakat tartottam meg.

– Mit gondolsz, miféle kutya lesz belőlük?

– Nem tudom – mondta Slim. – Gondolom, valami pásztorkutyaféle. Leginkább ilyeneket láttam errefelé koslatni, amikor sárlott.

– Öt kölyök – folytatta Carlson. – Ezt már mind megtartod?

– Nem tudom. Egy darabig tartanom kell, hogy kiszophassák Lulu tejét.

Carlson elgondolkozva mondta:

– Ide hallgass, Slim, gondolkoztam én valamin. Candy kutyája is úgy elvénuült, hogy már jártányi ereje is alig van. És bűdös is, mint a fene. Valahányszor bejön ide a hálólhelyünkre, két-három napig érzem a szagát. Vedd rá Candyt, hogy lője agyon azt a vén kutyát, s adj neki egy kölyköt, hogy nevelje föl. Mérföldről meg érzem annak a kutyának a szagát. Foga sincs, vaksi, enni se tud. Candy tejjel tartja. Semmit sem tud megrágni.

George figyelve bámult Slimre. Egyszerre csak odakünn egy fémrudacsát kezdtek kongatni, eleinte lassan, aztán egyre gyorsabban, míg végre az ütések egyetlen csengő hangba olvadtak. A csengés éppolyan váratlanul szűnt meg, mint ahogy kezdődött.

– Ott megy, ni – mondta Carlson.

Kint zavaros hangok hallatszottak, amint egy csoport férfi elment a hálólhelyiség előtt.

Slim lassan, méltóságosan felállt.

– Jó lesz, ha jöttök, amíg van még valami ennivaló. Két perc alatt felfalnak mindent.

Carlson hátralépett, hogy Slimet előreengedje, aztán mindkettő kiment az ajtón.

Egy perc múlva a vén kutya sántikált be a nyitott ajtón. Körül-
nézett szelíd, vaksi szemével. Szimatolni kezdett, aztán lefeküdt,
s két lába közé fektette a fejét. Curley újra felbukkant az ajtóban,
megállt, és benézett a szobába. A kutya felemelte a fejét, de ami-
kor Curley kirohant, a szürke fej ismét visszaesett a padlóra.

Lennie izgatottan nézett George-ra. George összetolta a kira-
kott kártyákat.

- Kérd meg tüstént, George, akkor nem öl meg többet.
 - Igen – mondta –, hallottam, Lennie. Majd megkérem.
 - Tarkát! – kiáltotta izgatottan Lennie.
 - Gyere, menjünk ebédelni. Nem tudom, van-e köztük tarka.
- Lennie nem mozdult az ágyáról.
- Jó. De most gyere, állj már talpra!

Lennie lehangorodott az ágyról, talpra állt, s mindketten elin-
dultak az ajtó felé. Amikor éppen odaértek, betoppant Curley.

- Nem láttatok erre egy asszonyt? – kérdezte haragosan.
- Körülbelül félórával ezelőtt – felelte hidegen George.
- Mi a fenét kerestek itt?

George mozdulatlanul állt, s nézte a haragos kis embert. Sértő
hangon felelte:

- Azt mondta, hogy téged keres.

Curley mintha most látta volna először George-ot. Tekin-
tete végigvillant rajta, megmérte magasságát, szélességét, meg-
figyelte vékony derekát.

- És merre ment innét? – kérdezte végül.
- Nem tudom – felelte George. – Nem néztem utána, amikor
elment.

Curley haragos pillantást vetett rá, sarkon fordult, és kisietett.

– Tudod, Lennie – mondta George –, félek, hogy én magam
akaszodom össze ezzel a fattyúval. Utálom, mint a bűnömet.
Úristen! No de gyerünk! Félek, hogy nem sok marad a tálban.

Kiléptek az ajtón. A napfény keskeny sávban húzódott el az
ablak alatt. Valahonnét tányércsörgés hallatszott.

A hálólhelyiség ablakain beszűrődött az alkony világossága, de azért odabenn sötét volt. A nyitott ajtón behallatszottak a patkójáték döbbenései és ritka csendülései, s egyszer-egyszer elismerő vagy gúnyolódó férfihangok is.

Slim és George együtt léptek be az elsötétedő hálólhelyiségbe. Slim a kártyaasztal fölött meggyújtotta az óneryős villanylámpát. Az asztalt egyszerre elárasztotta a fény, az árnyékkúp egyenesen lefelé vetítette a világosságot, sötétben hagyva a hálólhelyiség sarkait. Slim leült egy ládára, George pedig vele szemközt foglalt helyet.

– Semmiség az egész – mondta Slim. – Legnagyobb részét úgyis vízbe kellett volna fojtani. Nincs ezen semmi köszönnivaló.

George azt mondta:

– Neked talán nem nagy dolog, de neki annál nagyobb. Uramisten, nem is tudom, hogyan vegyük rá, hogy idebent háljon. Ott akar majd hálni velük a pajtában. Elég bajunk lesz vele, amíg megakadályozzuk, hogy egyenesen a ketrecbe ne költözzék a kutya-kölykök közé.

– Semmiség az egész – ismételte Slim. – Hanem annyi bizonyos, hogy igaz, amit mondtál róla. Lehet, hogy nincs ki mind a négy kereke, de ilyen munkást életemben nem láttam még. A társa, akivel együtt hordták az árpát, majd megszakadt mellette. Senki se bírja úgy, mint ő. Uramisten, életemben nem láttam ilyen erős embert.

George büszkén mondta:

– Lennie-nek csak meg kell mondani, hogy mit csináljon, s megcsinálja, ha gondolkozás nem kell hozzá. Magától semmit sem tud kigondolni, de amit parancsolnak neki, azt megteszi.

Odakünn egy patkó csendült meg egy vascöveken, s örvendő hangok hallatszottak.

Slim kissé hátrább húzódott, hogy a világosság ne essék az arcába.

– Furcsa, hogy te meg ő mindig együtt jártok. – Ez ismét olyan Slim-féle csendes felszólítás volt bizalmas vallomásra.

– Mi ebben a furcsa? – kérdezte védekező hangon George.

– Ej, nem tudom. Ritka eset, hogy két ember együtt vándoroljon. Én még nemigen láttam ilyet. Tudod, milyenek a munkások: jönnek, megkapják az ágyukat, dolgoznak egy hónapig, aztán elmennek egyedül. Sose láttam, hogy valaki törődött volna a másikkal. Furcsának találom, hogy olyan bolond, mint ez, s olyan okos kis ember, mint te, együtt vándorol.

– Nem olyan bolond az – mondta George. – Buta, mint az éjszaka, de nem őrült. Aztán én se vagyok olyan nagyon okos, különben nem hordanék árpát ötven dollárért meg koszt-kvartélyért. Ha okos lennék, ha csak egy kis eszem lenne, meglenne a magam kis tanyája, s a magam termését takarítanám be, ahelyett, hogy én végezzem az egész munkát, s a föld termése ne legyen az enyém. – George elhallgatott. Szeretett volna beszélni. Slim nem vette kedvét, de nem is bátorította. Csak ült, csöndesen hátrahúzódva, s figyelte, amit hallott.

– Nem olyan furcsa az, hogy ő meg én együtt járjuk a világot – mondta végül George. – Mind a ketten Auburnben születünk. Ismertem a nénjét, Clara nénit. Csecsszopó korában fogadta magához, s fölnevelte. Amikor Clara néni meghalt, Lennie egyszerűen velem indult el munkát keresni. Hamarosan megszoktuk egymást.

– Ühüm – mondta Slim.

George ránézett Slimre, s látta, hogy az rászegezi isteni nyugalmú szemét.

– Furcsa – mondta George. – Sokat mulattam rajta. Meg-megtréfáltam, mert olyan buta volt, hogy nem tudott magára vigyázni.

De butaságában azt sem vette észre, hogy megréztálom. Én mulattam rajta. Átkozottul okosnak éreztem magam mellette. Megtett mindent, amit mondtam neki. Ha azt mondtam, hogy ugorjon a vízbe, azt is megtette. Egy idő múlva már nem találtam olyan mulatságosnak a dolgot. Nem is haragudott meg soha. Úgy elvertem, mint a kétfenekű dobót, ő meg pusztá kézzel apróra törhette volna minden csontomat, de az ujját se emelte rám soha. – George hangja olyan volt, mintha gyónt volna. – Elmondom, miért hagytam abba. Egyszer legények álltak a Sacramento folyó partján. Nagyon el voltam telve magammal. Odafordulok Lennie-hez, s azt mondom neki: „Ugorj bele!” És beleugrott. Úgy tudott úszni, mint a kő. Majdhogy bele nem fulladt, mire ki tudtuk fogni. S milyen hálás volt nekem, amiért kihúztam! Tisztára elfelejtette, hogy én ugrattam a vízbe. Nohát, azóta se tettem ilyesmit.

– Derék ember – mondta Slim. – Nem kell ész ahhoz, hogy derék ember legyen valaki. Némelykor azt hiszem, hogy éppen ellenkezőleg áll a dolog. Nézz meg egy igazi okos embert, s ritka eset, hogy derék ember legyen.

George összeszedte a szétszórt kártyákat, s kezdte kirakni a pasziánszot. Odakünn egymás után döbbentek a földre a patkók. Az ablakok négyszögét még mindig beragyogta az alkony világossága.

– Nekem nincs senkim – mondta George. – Láttam azokat az embereket, akik egyedül járnak tanyáról tanyára. Nem jó dolog az. Semmi öröm nincs az életükben. Idő múltával elkomiszodnak. Egyre csak verekedni akarnak.

– Bizony, elkomiszodnak – hagyta rá Slim. – A végén már beszélni sem akarnak senkivel.

– Igaz, hogy Lennie sokszor kever bajba – mondta George. – De hát az ember megszokja, hogy együtt vándorol valakivel, s nem tud megszabadulni tőle.

– Nem komisz ember – mondta Slim. – Látszik rajta, hogy nem az.

– Persze hogy nem. De minduntalan bajba keveredik, mert olyan átkozottul buta. Például Weedben is... – Elhallgatott, s keze is megállt egy kártya felfordítása közben. Izgatottnak látszott, és rábámult Slimre. – De ne mondd el senkinek!

– Mit csinált Weedben? – kérdezte nyugodtan Slim.

– De nem mondd el?

– Nem, persze hogy nem.

– Nohát, meglátta azt a vörös ruhás lányt. Amilyen istenverte hülye, meg akar érinteni mindent, ami tetszik neki. Csak éppen hogy megtapintsa. Hát kinyújtotta a kezét, hogy megtapogassa azt a vörös ruhát, a lány elvisítja magát, Lennie megzavarodik, s csak fogja, mert egyebet nem tud kigondolni. No, a lány visít, visít. Én egy kicsit távolabb voltam, hallom a visítást, odarohanok, s akkor már Lennie úgy meg van ijedve, hogy nem tud egyebet kigondolni, csak szorongatja a lányt. Fejbe vágtam egy sövénykaróval, hogy elengedje. Úgy meg volt rémülve, hogy nem tudta elengedni azt a ruhát. Márpedig átkozottul erős, hiszen tudod.

Slim egyenesen a szeme közé nézett, pillája sem rebbent. Lasan bólintott a fejével.

– Aztán mi történt?

George figyelmesen rakosgatta tovább a pasziánszot.

– No, a lány elrohant, s azt mondta a törvény előtt, hogy erőszakot tettek rajta. A weedi legények összeálltak, hogy meglin-cseljék Lennie-t. Így hát egész álló nap víz alatt üldögéltünk egy öntözőárokban. Csak a fejünket dugtuk ki a víz alól, s a fűbe rejtettük az árok oldalában. Éjjel aztán kimásztunk onnét.

Slim hallgatva ült egy pillanatig.

– És nem bántotta a lányt? – kérdezte végül.

– Nem, ha mondom. Csak megijesztette. Én is megijednék, ha megmarkolna. De nem bántotta. Csak meg akarta érinteni azt a vörös ruhát, mint ahogy azokat a kutyakölyköket is örökösen simogatni akarja.

– Nem komisz ember – mondta Slim. – Mérföldnyire megismerem a komisz embert.

– Persze hogy nem az, s meg is tesz mindent, amit én...

Lennie belépett az ajtón. Kék nyersvászon kabátját panyókára vetve hordta a vállán, s összegörnyedve járt.

– Hé, Lennie – mondta George. – Hogy tetszik a kutyakölyök?

Lennie lihegve mondta:

– Tarka, amelyet akartam, barna és fehér. – Egyenesen oda ment az ágyához, lefeküdt, arccal a falnak fordult, és felhúzta a térdét.

George határozott mozdulattal tette le a kártyát.

– Lennie! – mondta éles hangon.

Lennie megfordította a nyakát, s vállán keresztül nézett rá.

– Mi az? Mit akarsz, George?

– Megmondtam, hogy nem hozhatod ide azt a kölyköt.

– Miféle kölyköt, George? Nincs nálam semmiféle kölyök.

George gyorsan odalépett hozzá, vállon ragadta, és megfordította. Lenyúlt a kezével, s fölkapta a kis kutyakölyköt, amelyet Lennie a gyomrához szorítva rejtegetett.

Lennie gyorsan felült.

– Add ide, George!

– Most tüstént fölkelsz – mondta George –, és visszaviszed ezt a kölyköt a vackába. Muszáj, hogy az anyja mellett háljon. Hát meg akarod ölni? Ma éjszaka született, s te kiszeded a vackából. Vidd vissza, különben megmondom Slimnek, hogy ne adja neked!

Lennie könnyörögve nyújtotta ki kezét.

– Add ide, George! Visszaviszem. Nem akartam én semmi roszt, George. Igazán nem. Csak simogatni akartam egy kicsit.

George odaadta neki a kölyköt.

– Jól van. Vidd vissza gyorsan, s többet ki ne hozd! Hiszen mire észreveennéd, megölnöd.

Lennie engedelmesen kicsoszogott a szobából.

Slim meg se mozdult. Nyugodt tekintete elkísérte Lennie-t az ajtóig.

– Uram Jézus – mondotta. – Hiszen ez olyan, mint a gyermek.

– Persze hogy olyan. Nincs is benne több rosszság, mint egy gyermekben, csak az a baj, hogy olyan rettentően erős. Fogadok, hogy ma éjszaka nem hál idebent. Ott fog aludni a kutya vacca mellett, a pajtában. Eh... hagyjuk! Ott nem csinál semmi bajt.

Odakünn ezalatt majdnem besötétedett már. Az öreg Candy, a söprögető ember bejött, és odament az ágyához; vén kutyája mögötte vánszorgott.

– Jó estét, Slim, jó estét, George. Hát ti nem játszatok patkóhajítást?

– Én nem szeretek minden este játszani – mondta Slim.

– Van-e valamelyiknek egy korty whiskyje? – kérdezte Candy.
– Fáj a gyomrom.

– Nekem nincs – mondta Slim. – Meginnám magam, ha volna, pedig nem is fáj a gyomrom!

– Nekem átkozottul fáj – mondta Candy. – Attól az istenverte töktől. Tudtam, hogy ez lesz belőle, még mielőtt hozzányúltam.

Most a vastag Carlson lépett be a sötétedő udvarról. A hálólhelyiség másik végébe ment, s ott is meggyújtott egy ernyővel takart lámpát.

– Olyan sötét van itt, mint a pokolban – mondotta. – Tyű, hogy ért az a néger a patkóhajításhoz!

– Nagyon ügyes – mondta Slim.

– Átkozottul – mondta Carlson. – Vele szemben hiába igyekszik akárki... – Elhallgatott, szimatolni kezdett, s közben lenézett a vén kutyára. – Uramisten, de büdös ez a kutya! Vidd ki innét, Candy! A világon semminek sincs olyan rossz szaga, mint egy vén kutyának. Vidd ki innét!

Candy odahengeredett az ágya szélére. Lenyúlt a vén kutyához, megtapogatta, s boncsátnakéző hangon mondta:

– Olyan régen van mellettem, hogy már nem érzem a szagát.

– Hát én meg nem bírom – mondta Carlson. – Még ha kiment, akkor is itt marad a szaga. – Nehéz lépéseivel odament a kutyához és lenézett rá. – Foga sincs – mondotta. – Egészen merev a teste a reumától. Semmi hasznát nem veszed, Candy. Maga se veszi már hasznát az életének. Mért nem lövöd agyon, Candy?

Az öreg kényelmetlenül mocorgott a helyén.

– Hát, istenem! Olyan régóta van velem. Kölyökkora óta. Együtt őriztük a birkákat. – Büszkén tette hozzá: – Ahogy most látod, el se hinnéd, hogy a legkülönb pásztorkutya volt, akit életemben láttam.

– Én – szólt közbe George – láttam Weedben egy embert, aki egy airedale kutyával terelgette a nyáját. Megtanulta a többi kutyától.

Carlson nem lehetett a szándékától eltéríteni.

– Ide figyelj, Candy. Ennek a vén kutyának csupa szenvedés az élete. Ha kivinnéd, és nyakszirten lőnéd – odahajolt, és megmutatta a helyet –, itt ni, azt se tudná, hogy mi történt vele.

Candy szerencsétlenül nézett körül.

– Nem – mondta halkan. – Nem, nem tudnám megtenni. Olyan régóta jár velem.

– Semmi öröme nincs már az életből – erősködött Carlson. – És átkozottul bűdös. Mondok neked valamit. Lelövöm helyetted. Akkor mégse te ölted meg.

Candy letette a lábát az ágyról. Idegesen vakargatta fehér, tüskés pofaszakállát.

– Úgy megszoktam – mondta halkan. – Kölyökkorától velem van.

– Márpedig nem teszel jót vele, ha életben tartod – mondta Carlson. – Nézd, Slim kutyája éppen most kölykezett. Fogadok, hogy Slim szívesen neked ad egy kölyköt, hogy fölneveld, ugye, Slim?

A kocsis figyelmesen nézte nyugodt szemével a vén kutyát.

– Igen – mondotta. – Kaphatsz egy kölyköt, ha akarsz. – Úgy látszott, mintha föl kellene ráznia magát, hogy megszólaljon:

– Carlsonnak igaza van, Candy. Ennek a kutyának már nem élet az élete. Magam is szeretném, ha lelőne valaki, amikor már ilyen nyomorék lesz belőlem.

Candy gyámoltalanul nézett rá, mert Slim véleménye törvény volt.

– De hátha fáj neki? – vetette föl az új mentő gondolatot. – Én pedig szívesen viselem gondját.

– Én úgy lőném le – mondta Carlson –, hogy nem érezne semmit. Egyenesen ide tenném a pisztoly csövét. – Lábuja hegyével arrafelé mutatott. – Ide, a nyakszirtjére. Meg se moccanna.

Candy egyik arcról a másikra nézett, segítséget keresve. Oda-künn egészen besötétedett már. Most belépett egy fiatal munkás. Csapott válla előregörnyedt, s nehézkesen járt, mintha láthatatlan gabonás zsákot cipelne. Odament az ágyához, s föltette kalapját a polcra. Aztán levett a polcról egy népszerű magazint, s az asztalhoz vitte, a lámpa világosságába.

– Mutattam már ezt neked, Slim? – kérdezte.

– Mit?

A fiatalember a magazin utolsó oldalára mutatott az ujjával.

– Itt van, olvasd! – Slim föléje hajolt. – Nocsak – mondta a fiatalember. – Olvasd hangosan!

– „Tisztelt szerkesztő úr! – olvasta Slim. – Hat éve olvasom a lapját, és azt hiszem, ez a legjobb valamennyi közül. Nagyon tetszenek nekem Peter Rand elbeszélései. Igazi remek írónak tartom. Adjon ki még sok olyat, mint a *Sötét lovas*. Én nem vagyok nagy levélíró. De gondoltam, mégiscsak megírom a szerkesztő úrnak, hogy a lapja igazán megéri a pénzt.”

Slim kérdő arccal nézett föl.

– Miért olvastam fel ezt?

– Csak folytasd – mondta Whit. – Olvasd el az aláírást.

– „Sok sikert kíván William Tenner” – olvasta Slim. Újra föl-nézett Whitre. – Minek olvastattad föl ezt?

Whit fontoskodó mozdulattal csukta be a magazint.

– Hát nem emlékszel Bill Tennerre? Úgy három hónappal ezelőtt dolgozott itt.

Slim elgondolkozott.

– Az az alacsony emberke, aki a szántógépet hajtotta? – kérdezte.

– Az, az! – kiáltotta Whit.

– Gondolod, hogy ő írta le ezt a levelet?

– Tudom. Bill meg én egyszer idebent üldögéltünk. Billnek éppen egy ilyen frissen érkezett füzet volt a kezében. Belenézett, s azt mondta: „Írtam egy levelet. Kíváncsi vagyok, kitették-e az újságba!” De nem volt benne. Bill azt mondta: „Talán eltették későbbre.” És úgy is volt. Most kitették.

– Csakugyan, igazad van – mondta Slim. – Benne van az újságban.

George utánanyúlt a magazinnak.

– Hadd lássam!

Whit újra megtalálta a levelet, de a magazint nem engedte ki a kezéből. Csak rámutatott az ujjával. Aztán visszament a polcához, s gondosan berakta a magazint.

– Kíváncsi vagyok, látta-e Bill – mondotta. – Bill meg én együtt dolgoztunk azon a borsóföldön. Mind a ketten szántógépet hajtottunk. Nagyon ügyes legény volt az a Bill.

Carlson sehogy sem akart belékeveredni a beszélgetésbe. Egyre a vén kutyát nézegette. Candy szorongó szívvel figyelte. Végre megszólalt Carlson:

– Ha akarod, tüstént megszabadítom ezt a vén dögöt a nyomorúságától, s túl leszünk a dolgon. Nincs már ennek semmi öröme az életben. Nem tud enni, nem lát, még a járás is fáj neki.

Candy reménykedve mondta:

– De nincs pisztolyod.

– Fenét nincs. Van egy Lugerem. Nem fog fájni neki.

– Talán majd holnap – mondta Candy. – Várjunk holnapig.

– Nem látom be, miért – mondta Carlson. Odament az ágyá-

hoz, kihúzta alóla a batyuját, s kivett belőle egy Luger-pisztolyt. – Essünk túl rajta – mondotta. – Nem alhatunk ennek a kutyának a bűzében. – Azzal hátsó zsebébe dugta a pisztolyt.

Candy hosszan nézett Slimre, hogy hátha beleszól a dologba. De Slim nem szólalt meg. Candy végre halkán, reménytelenül azt mondta:

– Jól van, vidd!

Le sem nézett a kutyára. Visszafeküdt az ágyba, karját összefonta a nyaka alatt, s a mennyezetre bámult.

Carlson elővett zsebéből egy kis bőrszíjat. Lehajolt, s rákötötte a vén kutya nyakára. Mindenki ránézett, csak Candy nem.

– No gyere, kutyus. Gyere szépen – mondta barátságos hangon. Aztán bocsánatkérően szólt oda Candynek: – Meg sem fogja érezni. – Candy nem mozdult, és nem válaszolt. Carlson meghúzta a szíjat. – Gyere, kutyus. – A vén kutya lassan, mereven feltápáskodott, s indult, amerre a póráz gyöngéd húzása vezette.

– Carlson – szólalt meg most Slim.

– Tudod, mi a dolgod.

– Mit akarsz, Slim?

– Vigyél ásót magaddal! – mondta Slim kurtán.

– Persze, persze! Értem. – Azzal kivezette a kutyát a sötétbe.

George utánament az ajtóig, becsukta, s csöndesen engedte le a fakilincset. Candy mereven hevert az ágyán, s a mennyezetre bámult.

– Egyik rudas öszvérem – mondta hangosan Slim – megsértette a patáját. Be kellett kennem kátránnyal. – A hangja vontatott volt. Odakünn csend. Carlson lépéseinek nesze elhalt. A csendet nem zavarta semmi.

George elnevette magát:

– Fogadok, hogy Lennie kint maradt a pajtában a kölykével. Most, hogy egy kutyakölyökhöz jutott, többet be se jön ide.

– Candy – mondta Slim –, megkaphatod a kölykök közül, amelyiket akarsz.

Candy nem válaszolt. A szobára ismét ráereszkedett a csend. Előbukkant az éjszakából, és elárasztotta a szobát.

– Akar-e valaki kártyázni? – kérdezte George.

– Én játszom egy kicsit – mondta Whit.

Leültek az asztalhoz egymással szemközt, a világosságba, de George nem keverte meg a kártyát. Idegesen pattogtatta ujjával a csomag szélét, s ez a kis pattogó hang odavonta valamennyiük tekintetét. Abbahagyta. Ismét csend lett. Eltelt egy perc, aztán még egy. Candy némán hevert, s bámult a mennyezetre. Slim egy pillanatig ránézett, aztán a maga kezét kezdte nézegetni, megfogta egyik kezét a másikkal, s leeresztette. A padló alól halk, rágcsáló nesz hallatszott, s mindenki hálásan nézett arrafelé. Csak Candy bámulta tovább a mennyezetet.

– Mintha patkány lenne itt alattunk – mondta George. – Patkányfogót kellene letenni a földre.

Whit kitört:

– Mi az ördögnek marad el olyan sokáig? Te meg miért nem osztasz? Így sohasem fogunk játszani.

George szorosan összefogta a kártyákat, s figyelmesen nézte a hátsó oldalukat. Ismét csend volt a szobában.

Messziről lövés hallatszott. Gyorsan az öregre pillantott mindenki. Minden fej feléje fordult.

Egy pillanatig még bámult a mennyezetre. Aztán lassan a falnak fordult, és némán feküdt.

George hangosan kevert és osztott. Whit odahúzott magához egy jegyzőtablát, és kezdte berakni a pálcikákat. Azt mondta:

– Úgy látszik, ti igazán dolgozni jöttetek ide.

– Hogy érted ezt? – kérdezte George.

Whit elnevette magát.

– Hát mert pénteken érkeztetek. Két napot dolgoztok vasárnapig.

– Nem tudom, mit gondolsz – mondta George.

Whit újra elnevette magát.

– Tudnád, ha sokszor jártál volna ilyen nagy tanyákon. Aki csak úgy meg akarja nézni a tanyát, az szombat délután érkezik. Szombaton vacsorát kap, vasárnap háromszor eszik, s hétfőn reggeli után úgy elmehet, hogy a kezét se mozdította meg. De ti péntek délből álltatok munkába. Akárhogy számoljuk is, másfél napot dolgoztatok.

George egyenesen a szemébe nézett.

– Mi itt akarunk maradni egy darabig – mondotta. – Én meg Lennie pénzt akarunk félretenni.

Csendesen kinyílt az ajtó, s az istállószolga dugta be rajta a fejét; sovány néger fej volt, fájdalmas ráncok, türelmes szem.

– Mr. Slim!

Slim levette szemét az öreg Candyról.

– Mi az? Te vagy az, Crooks? Mi baj?

– Azt tetszett mondani, hogy melegítsek kátrányt az öszvér patájára. Megmelegítettem.

– Jól van, Crooks. Mindjárt megyek és rákenem.

– Én is rákenhetem, ha akarja, Mr. Slim.

– Nem, majd magam. – Azzal felállt.

– Mr. Slim – mondta Crooks.

– Mi az?

– Az új ember, az az óriás, ott ólálkodik a pajtában a kutya-kölykök körül.

– Hát hiszen nem bántja őket. Nekiadtam az egyik kölyket.

– Csak gondoltam, hogy szólok – mondta Crooks. – Kiszedi a vackukból és fogdossa. Megárthat nekik.

– Nem fogja bántani – mondta Slim. – Most kimegyek veled.

George fölpillantott.

– Ha sokat bolondozik az az istenverte hülye, csak rúgd ki, Slim.

Slim kiment a szobából az istállószolga után.

George osztott, Whit fölszedte a lapokat, és vizsgálta.

– Láttad-e az új kicsikét? – kérdezte.

– Miféle kicsikét? – csodálkozott George.

– Hát Curley fiatal feleségét.

– Láttam.

– No, ugye, hogy lotyó?

– Annyira nem ismerem – mondta George.

Whit fontoskodva tette le a kártyáját.

– Hát csak maradj itt, és nyisd ki a szemed. Majd látsz eleget. Nem titkol az semmit. Én még ilyet nem láttam életemben. Egyre a férfiakon tartja a szemét. Fogadok, hogy szemezget az még az istállószolgával is. Nem tudom, mi a fenét akar.

George odavetőleg megkérdezte:

– Volt már valami baj, amióta idekerült?

Nyilvánvaló volt, hogy Whitet nem érdekli a lapja. Letette a kártyát, és George besöpörte. George megfontoltan kirakta a maga pasziánszjátékát: hét lapot, föléje hatot, arra ötöt.

– Értem, mit akarsz mondani – mondta Whit. – Nem, nem volt még semmi baj. Curley titokban odavan a féltékenységtől, de egyelőre ennyiben vagyunk. Az asszony mindig felbukkan, valahányszor a legények idehaza vannak. Curleyt keresi, vagy azt hiszi, hogy ittfelajtott valamit, s azt keresi. Mintha nem tudna meglenni legény nélkül. Curleyt pedig szúrja a zab, de még eddig semmi se lett a dologból.

– Ez az asszony még bajt csinál – mondta George. – Csúnya kavarodás lesz itt. Nagyon börtönbe csalogató képe van. Világos, hogy mi lesz Curleyvel. Az olyan tanya, ahol ennyi legény van, nem asszonynak való hely, különösen ilyen asszonynak nem.

– Ha van kedved – mondta Whit –, holnap este bejöhetnél velünk a városba.

– Minek? Mit csinálunk ott?

– Csak amit rendesen. Elmegyünk az öreg Susy szalonjába. Nagyon finom hely. Az öreg Susy mulatságos teremtés, örökösen viccel. Például múlt szombat este, amikor a kapuja elé értünk,

kinyitja a kaput, aztán hátrakiált: „Vegyetek kabátot, lányok, itt a rendőrség.” De disznóságot sohase mond. Öt lány van nála.

– Aztán mit kóstál a mulatság? – kérdezte George.

– Két és fél dollárba kerül. De két hatosért már lehet inni valamit. Kényelmes székekben üldögél az ember. Ha egyebet nem akar, csak leül a székbe, iszik két-három pohárral, elbeszélget, Susy nem bánja. Nem hajszoja az embert, s nem dobja ki, ha egyebet nem akar.

– Szívesen odamennék, hogy megnézzem – mondta George.

– Hát csak gyere. Nagy mulatság az, Susy örökösen viccel. Egyszer például azt mondta: „Ismerek embereket, akik, ha egy rongyszőnyeg van a padlójukon s egy celluloidbabás lámpa a fonográfjukon, már azt hiszik, hogy szalont vezetnek.” Persze, ezt Clara házára értette. Meg azt is szokta mondani: „Tudom én, mi kell nektek, fiúk”, azt mondja. „Az én lányaim tiszták – azt mondja –, és a whiskym nincs vízzel hígítva”, azt mondja. „Aki a celluloidbabás lámpát akarja látni, s azt se bánja, ha megégeti magát, az csak menjen oda.” Meg azt mondja: „Vannak ám errefelé legények, akik húzzák a lábukat, mert szeretik azt a celluloidbabás lámpát nézegetni.”

– Clara vezeti a másik házat, ugye? – kérdezte George.

– No igen – felelte Whit. – Mi sohase megyünk oda. Claránál három dollárba kerül az egész, és harmincöt centbe egy pohár ital, és viccelni se szokott. De Susy szalonja tiszta, és finom székek vannak nála. Csavargókat se szokott beengedni.

– Én meg Lennie pénzt akarunk félretenni – mondta George.

– Én szívesen beülnék oda egy pohár italra, de két és fél dollárt nem adok ki.

– Egyszer-egyszer csak kell valami mulatság az embernek – mondta Whit.

Kinyílt az ajtó, s Lennie és Carlson együtt lépett be. Lennie odasettenkedett az ágyához, és leült; igyekezett, hogy ne vonja magára a figyelmet. Carlson az ágya alá nyúlt, és elővette a ba-

tyuját. Nem nézett az öreg Candyre, aki még mindig a fal felé fordulva hevert. Carlson előszedett a batyuból egy kis tisztogató vesszőt meg egy olajos kannát. Rátette az ágyára, aztán elővette a pisztolyt, kiszedte a tölténytárat, s kiverte belőle a töltényeket. Aztán a kis vesszővel tisztogatni kezdte a csövet. Amikor a kakas lecsattant, Candy megfordult, egy pillanatig a pisztolyra nézett, aztán ismét visszafordult a fal felé.

Carlson odavetőleg megkérdezte:

– Curley nem járt még itt?

– Nem – felelte Whit. – Mi baja Curleynak?

Carlson összehunyorított szemmel nézett be a pisztoly csővébe.

– A feleségét keresi. Láttam, hogy végigjárta a tanyát.

Whit gúnyosan mondta:

– Fél napig ő keresi az asszonyt, fél napig az asszony keresi őt.

Curley izgatottan tört be a szobába.

– Láta valamelyikőtök a feleségemet?

– Nem járt itt – felelte Whit.

Curley fenyegetően nézett körül a szobában.

– Hol a fenében van az a Slim?

– Kiment a pajtába – mondta George. – Kátránnyal keni be egy öszvér megrepedt patáját.

Curley leengedte és kifeszítette a vállát.

– Mennyi ideje, hogy kiment?

– Öt vagy tíz perce.

Curley kirohant, és becsapta maga után az ajtót.

Whit felállt.

– Ezt szeretném megnézni – mondotta. – Curley már odáig van, különben nem indulna el Slim után. És Curleynak gyors a keze, átkozottul gyors. Az Arany Kesztyű versenyben döntőbe került. Az újságba is kiírták. – Elgondolkozott. – De azért jobban tenné, ha békében hagyná Slimet. Senki sem tudja, mi telik ki Slimtől.